

Powstanie Wielkopolskie

<https://pw.ipn.gov.pl/pwi/form/r69605661,ADAMSKI-Stanislaw.html>
2022-05-19, 22:50

ADAMSKI Stanisław

Osoba

ADAMSKI Stanisław

Urodzony

1875

Zmarł

1967

Opis

komisarz Naczelnej Rady Ludowej, ksiądz. Ur. 12.05.1875 r. w Zielonej Górze k. Obrzycka, w rodzinie dróżnika Piotra i Józefy z Wasilewskich. Uczył się w szkole w Obrzycku i w gimnazjach we Wronkach, w Poznaniu i w Międzyrzeczu. W 1896 r. wstąpił do seminarium duchownego w Poznaniu.

Po uzyskaniu święceń kapłańskich w 1899 r. został wikariuszem przy katedrze gnieźnieńskiej. Działał w Towarzystwie Katolickich Robotników Polskich, Towarzystwie Młodych Przemysłowców, był sekretarzem generalnym Diecezjalnego Związku Towarzystw Katolickiej Robotników Polskich, (redagował też organ związku, „Robotnik”), był zaangażowany w Towarzystwach: Czytelni Ludowych i Pomocy Naukowej im. Karola Marcinkowskiego, zajmował kierownicze stanowiska i z czasem został prezesem rady nadzorczej Drukami i Księgami św. Wojciecha, redagował pismo „Ruch Chrześcijańsko-Społeczny”.

Od 1906 roku w zarządzie Związku Spółek Zarobkowych i Gospodarczych, w 1911 r., po śmierci ks. P. Wawrzyniaka stanął na czele tej organizacji jako patron. W 1904 r. mianowany kanonikiem. Z czasem rozwinął znaczącą aktywność organizacyjną i gospodarczą, stał się następcą ks. Piotra Wawrzyniaka w jego inicjatywach, był czołową postacią w polskim ruchu narodowym. Zwolennik solidaryzmu narodowego i zdecydowany przeciwnik ruchu socjalistycznego.

W 1916 r. wszedł w skład tajnego Międzypartyjnego Komitetu Obywatelskiego, a później stanął na czele Komitetu Wykonawczego Centralnego Komitetu Obywatelskiego. W listopadzie 1918 r. został powołany (obok W. Korfanteo i A. Poszwińskiego) do składu Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej - i od razu stał się liderem w tym zespole, odpowiedzialnym za sprawy polityczne. Kierował tworzeniem systemu rad ludowych i Straży Obywatelskiej, prowadził pertraktacje ze stroną niemiecką, wspólnie z A. Poszwińskim doprowadził do zorganizowania w Poznaniu obrad Polskiego Sejmu Dzielnicego. Był rzecznikiem oderwania ziem zaboru pruskiego od Rzeszy, ale drogą działań dyplomatycznych, wychodził z założenia, że polskie powstanie na tym obszarze, może zakończyć się niepowodzeniem i pogorszy sytuację regionu w oczach Ententy i na przyszłej konferencji pokojowej. Zakładał przyłączenie do odradzającej się Polski obszarów Wielkopolski, Pomorza (Nadwiślańskiego), Śląska, Warmii i Mazur. Z czasem jednak, wobec wiadomości nadchodzących z Paryża, urealnił swoją postawę i nie wykluczał powstania, ale dobrze zorganizowanego, z przysłanym z Warszawy generałem na czele.

Po spontanicznym wybuchu powstania początkowo nie wierzył w powodzenie, zakładał wywalczenie autonomii, nie przerywał negocjacji ze stroną niemiecką, równocześnie umacniając polskie władze na obszarze opanowanym przez powstańców. Od 8 stycznia 1919 r. objął (w składzie już 6-osobowego KNRL) de facto kierownictwo administracji i zarządu regionu. Pod jego kierownictwem doprowadzono do powołania polskiej administracji, spolszczenia szkolnictwa i utworzenia Armii Wielkopolskiej, podjęto kroki ku powołaniu polskiego uniwersytetu w Poznaniu. Pomysłem i dziełem ks. A. było zorganizowanie władz na obszarze wyzwolonym w wyniku powstania, w oparciu o strukturę spółki gospodarczej i z odpowiednią terminologią - dla ominięcia dyplomatycznych zagrożeń na konferencji pokojowej w razie zastosowania skojarzeń z nazewnictwem administracji państwowej. Po zakończeniu walk powstańczych kierował rokowaniami z rządem warszawskim w sprawie warunków połączenia obszaru Wielkopolski z państwem polskim.

W wyniku wyborów do Sejmu Ustawodawczego został posłem z listy Narodowego Stronnictwa Robotników, był jednym z głównych autorów ustawy z 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowym zarządzie b. dzielnicy pruskiej. Po likwidacji KNRL (12.08.1919 r.) kontynuował działalność polityczną w szeregach Polskiego Stronnictwa Chrześcijańskiej Demokracji; był wówczas jednym z liderów chadecji polskiej. W 1919 r. mianowany szambelanem papieskim. W lipcu 1920 r. stał na czele delegacji z Poznańskiego, która zarzuciła J. Piłsudskiemu zdradę interesów polskich, co zapoczątkowało stopniowe zahamowanie politycznej kariery A. Jednak jeszcze 22 października 1920 został członkiem Obywatelskiego Komitetu Wykonawczego Obrony Państwa.

W 11. 1922-1927 r. senator, po tym czasie wycofał się z działalności politycznej. Działal nadal w Towarzystwie Czytelni Ludowych i Związku Spółek Zarobkowych, od 1930 r. był dyrektorem naczelnym Naczelnego Instytutu Akcji Katolickiej, w 11. 1924-1927 prezes Unii Związków Spółdzielczych. We wrześniu 1930 r. powołany na biskupa ordynariusza w Katowicach, kładł nacisk na rozwój polskiego życia narodowego na Śląsku; od 1938 r. objął działalnością duszpasterską także obszar Zaolzia. Powołał Katolicką Agencję Prasową. Po wybuchu II wojny światowej początkowo tolerowany przez okupanta, w 1941 r., został deportowany do Generalnego Gubernatorstwa; w czasie powstania warszawskiego prowadził działalność duszpasterską w stolicy. W 1945 r. wrócił na przedwojenne stanowisko, w 1952 r. usunięty z urzędu. Zmarł w Katowicach 12 listopada 1967 r. Autor wielu prac na tematy gospodarcze, był odznaczony m.in. Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski.

Bibliografia

A. Czubiński, Adamski Stanisław (1875-1967), (w:) Słownik biograficzny powstańców wielkopolskich 1918-1919, red. A. Czubiński, B. Polak, Poznań 2002, s. 19-20; M. Tomkowiak, Adamski Stanisław (1875-1967), (w:) Powstańcy wielkopolscy. Biogramy uczestników powstania wielkopolskiego 1918-1919, t. XIII, red. B. Polak, Poznań 2010, s. 11-12.

Autor wpisu

Marek Rezler